

Славој Жижек, *У одбрану изгубљених ствари*, превела са енглеског Емина Перуничкић, „Академска књига”, Нови Сад, 2011

Уместо историјског фундаирања филозофског штива леп(ршав)ог наслова *У одбрану изгубљених ствари*, фундаирања које се наметало с обзиром на неколико кључних тематизација у књизи, Славој Жижек приступа свету из угла потпуне синхроности. То значи да Жижекова превредновања нису историјски ревизионизам, него реституција смисла у злогласним идеологијама и њиховим стварносним инвентарима. Ако се нешто некад и десило па постало историја, за нас је, према неизреченом, но ипак врло речитом Жижеку, занимљиво утолико што нам данас може послужити у одређене сврхе, пре свега за еманципацију човека у равни политике, то јест социјалног хабитуса. Аутор нас тако растеређује као читаоце, навикле на проблематичне историјске дубитације и распре, што на другом пољу чини и једноставном, прозачном лексиком, која прераста у херметичан филозофски наратив само на местима где се друкчије и није могло писати. У овој књизи Жижек евоцира филозофе, писце или неке друге „имаоце сопственог погледа”, и тај калеидоскоп – у којем, свакако, доминира психоаналитичар Лакан – непрестано се окреће између полова прихватања и одбијања, па чак и са радикалистичким увидом да у одређеним ситуацијама средње мишљење и не постоји, те да је умереност понекад немогућа.

Кад погледамо наслове појединих поглавља и схватимо да су међу њима изгубљене ствари у чију одбрану Жижек устаје, није искључено да се за тренутак изненадимо. „Поновно сагледавање стаљинизма или како је Стаљин очувао човекову хуманост” – један је од провокативних елемената у садржају књиге *У одбрану изгубљених ствари*. Уневши се у мрак стаљинистичких времена у Совјетском Савезу, чију је монструозност

тешко уобличити у машти, Славој Жижек излаже историографске податке којима затим одређује место у свом императивном вредносном систему. Стаљин, односно „државни” филмски редитељ Ејзенштајн, у тешким приликама привредне заосталости и неслободе појединца – коју је челични Џугашвили створио или добрано унапредио спрам претходног царистичког режима – предочава карневале у којима су се, као у луткарском позоришту, без рампе и границе између извођача и публике, представљали јунаци из литературе Александра Сергејевича Пушкина и Николаја Васиљевича Гогоља. Уживљавање народних маса у светове великих руских писаца очувало је човечност, подстицало имагинацију и духу дало оно што дух захтева како не би пропао у сивилу свакодневних јада. Другим речима, посезањем за високом културом и прилагођавањем њених мотива хоризонтима обичног и свега жељног совјетског човека, Стаљин је очувао хуманост у СССР-у тридесетих година, када је било најтеже живети.

У сасвим ограниченом, строго рестриктивном смислу, Жижек брани и Хајдегеров инфамни пристанак да буде ректор нацистичког универзитета јер је, поред осталог, такво искуство и самог Хајдегера, који је и те како употребљив на политичкој линији Славоја Жижека, натерало да спозна грешку.

Жижек пише и о приликама у нацистичким логорима, драматично предочавајући зло: протагонисти су они што одлучују о животу и смрти, а статисти они чија је глава у торби. СС официри, полуисторијске али сасвим стварне личности, често су, по слободном нахођењу, одређивали ко ће живети а ко неће, док су се логораши, гротескно, трудили да изгледају здравији и способнији за рад од својих сапатника, не би ли демонском судији дали разлог да их поштеди. Један покрет официрске руке налево значео је за прозваног заточеника одлазак у гасну комору, а покрет надесно – одлазак у купатило.

Међутим, тежња ка раздвајању тоталитаризма од његових пратећих појава (у случају националсоцијализма, то је култ физичког вежбања, здравља и лепоте тела, толико слављен у филмовима Лени Рифенштал) код Жижека се јавља као схватање да те појаве нису иманентне идеологији и поретку Трећег рајха онако како се тај поредак историјски самоостварио. Аутор штавише критикује Сузан Зонтаг и остале промислитеље који банално спајају националсоцијализам са свим његовим узгредностима:

„У савременој ери хедонистичке допустивости као владајуће идеологије, долази време да левица (поново) присвоји дисциплину и дух жртвовања. Нема ничег инхерентно 'фашистичког' у вези с тим вредностима”, истиче Жижек и затим то подупиरे Бадјуовим мишљењем да је свету потребна „дисциплина народа”, те да људи који немају ништа

имају само своју дисциплину. То су сиромашни, они што не располажу финансијским или војним средствима, они који немају моћ, а имају способност да дејствују заједно. Та дисциплина, оличена (и) у физичком вежбању, сама по себи представља облик организованости. Жижеку је веома стало да аморфно мноштво (multitude) добије субјективитет, то јест да се левица одвоји од популистичког колективизма, те да заузме обличје индивидуалистичке иницијативе.

Данашњи капитализам, сугерише Жижек, најбоље се брани мимикријом, утонућем у непрепознатљивост. Аутор описује догађај из редакције једног италијанског часописа, где уредник тражи од новинара да реч *капитализам* замени речју *економија*. Има ли бољег начина да се нешто сачува него да се његово постојање и идентитет потпуно сакрију? Да га тобоже и нема као таквог?

Странице ове књиге Жижек исписује скоковито и еруптивно. Атонални (какофонични) свет данашњице не може се, истиче аутор, променити простим обзнањивањем истине.

„Па ипак, зар психоанализа не типује управо на супротно: допустимо да проговори сам узрок/ствар (или, како је то Лакан срочио, 'Говорим ја, истина') и империја (савремени глобални капитализам) распашће се без других узрока”, пише Жижек и пита се који би то узрок или случај требало да проговори, парафразирајући при том једну доктрину која се запатила у савременом филозофском мишљењу и неславно прошла:

Лоши су изгледи за велике ствари данас, у „постмодерној” ери, када – иако је идеолошка сцена расплута на најразличитије позиције које се боре за превласт – ипак постоји основни консензус око једне ствари:

ера великих објашњења је завршена

Аутор подвлачи да свако ко осећа наклоност према оваквом резонувању треба да престане с читањем књиге *У одбрану изгубљених ствари*, чиме и „новим француским филозофима”, као што су Анри-Леви и Гликсман поручује да је њиховом лапрдању (bullshitting) истекла проба. Овакав свет, насупрот идеологији „хуманитарних” интервенција, захтева корените промене и Жижек их призива Бекетовим начелом, с реминисценцијама на Мао Цедунга у доба Културне револуције:

„Покушај поново. Погреси поново. Греси боље.“

То је венац ауторове одбране изгубљених ствари, то јест одговор на питање које долази после свих аргумената и које гласи *Шта нам је чинити*. Жижек није левичар који тврди да има сигуран рецепт за бољи свет, он упозорава, па чак и претпоставља да би епилог стварне, рушилачке револуције за коју се залаже вероватно био нови несавршени, а можда и лош поредак. То, међутим, не значи да империју глобалног капитализма треба оставити на миру. Констатујући да непријатељ нису појединачна предузећа, корпорације и други „привредни субјекти” раштркани широм света, Жижек закључује да борбу треба усмерити према Стејт департменту као изворишту и сервису моћи капиталистичког царства. А да та борба није безизгледна, говори и опсервација да се сам капитализам све више децентрализује, да постаје полиархичан, те да је доба американизма иза нас:

„Иако можда не изгледа тако, 'амерички век' је завршен и ми већ улазимо у раздобље формирања различитих центара глобалног капитализма: САД, Европа, Кина, Латинска Америка... Приликом посете Сједињеним Америчким Државама у априлу 2006. године, кинески председник био је први који је посетио Била Гејтса; није ли та чињеница предзнак тих нових времена? Па можда ће у овој новој ери сваки од ових нових центара заступати различите видове капитализма: САД неолиберални капитализам, Европа (можда с Русијом) оно што је преостало од социјалне државе, Кина ауторитарни капитализам са 'источњачким вредностима', Латинска Америка популистички капитализам... Након пропасти покушаја САД да се наметне као једина суперсила (универзални полицајац), сада постоји потреба да се успоставе правила интеракције између ових локалних центара, у случају да се њихови интереси сукобе.“

Ако се читалац измакне на тренутак из Жижекове оптике и запита се како је могуће да Славој Жижек за непријатеља лепшег и праведнијег света проглашава владу САД, а да при том остаје у академској заједници Запада, с вечно могућношћу да предаје на универзитетима по Европи и Сједињеним Државама, одговор не треба да тражи у либералности држава западне хемисфере и „слободи говора и изражавања мисли”. Постоји, наиме, и феномен који није могуће промишљати на било какав неслужбен начин а да то прође без незгодних последица у земљама организованим у асоцијацију звану „међународна заједница”. Посреди су, наравно, сецесионистички ратови на Балкану деведесетих година. Проглашавање Стејт департмента за непријатеља не затвара сва врата – за разлику од мишљења да Србија није крива за све што се догађало у ратовима на тлу Југославије. Сетимо се Хандкеа, којем су позоришни комади у Француској, не тако давно, скидани с репертоара позоришта због пишчеве очигледне наклоности према Србима. Аутор књиге *У одбрану изгубљених ствари*, филозоф изузетних рефлекса, који не препушта неупитности ништа чега се дотакне, стереотипе о Србима и српској кривици за рат оставља неокрњеним, онако како су их на свет донели Си-Ен-Ен, Би-Би-Си

, Зидојче Цајтунг

... Па им чак, додуше по фуснотама, удахњује нови живот. Жижек то ради у контексту неколико ниских удараца које задаје Емиру Кустурици. Мислилац из Љубљане суптилно анализира сцене из филма

Казабланка

, па чак и из једног савременог, мање битног америчког филма, а о делу Емира Кустурице лаконски каже да се у њему оваплоћује српски расизам, насупрот виталистички посусталом Западу, те да су Кустуричини филмови због тога прихваћени и слављени. Дакле, Запад је као луд за српским расизмом!? Према Жижеку, Кустурица глуми да је аутентичан Балканац; у једној дирљивој причици редитељ хоће да туче њега, филозофа Жижека, а највећи грех Емира Кустурице у томе је што је Антонија Негрија убедио како су за ратове у Југославији одговорне Немачка, Аустрија и Ватикан, државе које су подстицале сецесионизам Хрватске и Словеније и распламсале стару мржњу на Балкану. Жижек не осећа потребу да образлаже тај суд. У овој дословце опасној књизи Срби остају једина изгубљена ствар у чију одбрану није устао.

„Праве идеје су вечне”, рекао би Славој Жижек. Тај фрагмент мишљења света, та платоничарска минијатура исијава оптимизам изнад свега што је овај филозоф написао у одбрану изгубљених ствари, сугеришући нам како ништа што вреди никад није до краја изгубљено. Добро је надати се.